

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΗ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑ

Κινδυνεύει η ελληνική γλώσσα στην εποχή μας;

☞ Διάβασε προσεκτικά τα παρακάτω κείμενα:

- **5ο Κείμενο (Σχολικό βιβλίο σελ. 36) [Η ελληνική γλώσσα και το Διαδίκτυο]**
- **10ο Κείμενο (Σχολικό βιβλίο σελ. 42) [Χωρίς γλωσσική αντίσταση]**
- **11ο Κείμενο (Σχολικό βιβλίο σελ. 42-43) [Η αφομοιωτική δύναμη της ελληνικής]**

☞ Δες το παρακάτω βίντεο: *Τα συχνά λάθη που κάνουμε όταν μιλάμε και γράφουμε.* Ομιλητής Γ. Μπαμπινιώτης

<https://www.youtube.com/watch?v=PxWBRH8Qj7c>

- + Ποιοι κίνδυνοι για την ελληνική γλώσσα διατυπώνονται στα παραπάνω κείμενα; Να υπογραμμίσετε τα σημεία των κειμένων που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας.
 - + Ο Μάριος Πλωρίτης στο κείμενο 11 (σελ. 42-43) έχει την ίδια άποψη; Ποιο είναι το βασικό του επιχείρημα;
 - + Ποιες είναι οι βασικές θέσεις του Γ. Μπαμπινιώτη για την ελληνική γλώσσα στο παραπάνω βίντεο;
- ☞ Διάβασε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο για το ίδιο θέμα:

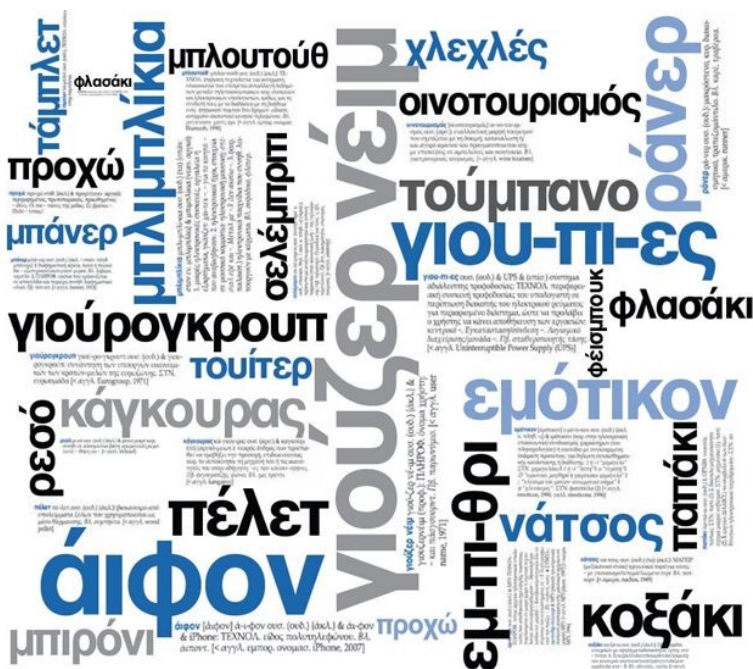
Λεξιπενία και δανεισμός (διασκευή)

Διάβασα με πολύ ενδιαφέρον στο περιοδικό «Πολίτης» της 23ης Αυγούστου το άρθρο «Ομιλείτε ελληνικά;» του κυρίου Ιάκωβου Χρίστου, φιλολόγου. Το κείμενο συζητάει την κατάσταση της ελληνικής γλώσσας σήμερα και είναι αντιπροσωπευτικό τού πώς αυτή γίνεται αντιληπτή από μια μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης. (...)

Διαβάζοντας το συγκεκριμένο άρθρο διαπίστωσα ότι ο συγγραφέας του έχει προβληματιστεί έντονα για κάποια θέματα γλωσσικής χρήσης. Ταυτόχρονα ωστόσο μου δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι, τουλάχιστον σε αυτήν την περίπτωση, οι ανησυχίες και η αγωνία του για την ελληνική γλώσσα ξεκινούν από παρανοήσεις, όχι από εμπειρικά δεδομένα και χειροπιαστά γεγονότα. Έτσι, παρότι το πάθος για τη γλώσσα είναι προφανές, δυστυχώς δεν δείχνει να συνοδεύεται από την ανάλογη γνώση των γλωσσικών επιστημών και από την απαραίτητη εμβάθυνση σε ζητήματα σχετικά με τη φύση της γλώσσας καθεαυτής.

Ο κύριος Χρίστου αισθάνεται ότι η ελληνική γλώσσα κινδυνεύει. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στην «ψευδαίσθηση ότι κατέχουμε και

μιλούμε τη μητρική μας γλώσσα». Η διατύπωση αυτή είναι τουλάχιστον ατυχής: η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων κατέχουν και μιλούν τουλάχιστον μία μητρική γλώσσα, αυτό δεν επιδέχεται καμιά αμφισβήτηση. Εάν τώρα αυτή η γλώσσα διαφέρει από τις παλιότερες μορφές

της ή από την επίσημη ή τη δόκιμη ποικιλία, αυτό είναι ένα άλλο ζήτημα, κοινωνικό και πολιτικό εν τέλει. Γενικά, άγλωσσοι ή ολιγόγλωσσοι άνθρωποι δεν υπάρχουν, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις με βαριές διαταραχές νευρολογικής φύσεως.

Αμέσως μετά γίνεται λόγος για την «αποψίλωση, υποβάθμιση, κακοποίηση και νόθευση» της γλώσσας μας. Κρίνοντας από την παράθεση του (εντελώς ατεκμηρίωτου κι αβάσιμου) κλισέ περί ανθρώπων με λεξιλόγιο 200-300 λέξεων παρακάτω, ο κύριος Χρίστου ταυτίζει τις τέσσερις αυτές πληγές με την υποτιθέμενη συρρίκνωση του λεξιλογίου της ελληνικής. Παρά τους σχετικούς ισχυρισμούς (πάντοτε

ατεκμηρίωτους, αβάσιμους και χωρίς παραπομπές στην έρευνα) δεν υπάρχει καμία απολύτως ένδειξη ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει. Άλλωστε, αν μη τι άλλο, ο ίδιος ο κ. Χρίστου δείχνει πώς η γλώσσα των νέων εμπλουτίζεται δραματικά (αν και μάλλον προσωρινά) με πάμπολλες αγγλικές λέξεις. Έτσι, ακόμα και αν τα λεξιλόγιά μας είναι γεμάτα από λέξεις «λάθος» προελεύσεως, πάντως με τίποτα δε συρρικνώνονται.

Ένα τελευταίο σημείο: ο κ. Χρίστου αφιερώνει μεγάλο μέρος του άρθρου του στη σκιαγράφηση με ζωηρό και άμεσο τρόπο, αλλά και με αναπόφευκτη υπερβολή, κάποιων δανείων («*παρεισφρήσεις*» τα ονομάζει) από τα αγγλικά στα ελληνικά. Ωστόσο, δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας: όσα από αυτά επιζήσουν μέχρι την επόμενη δεκαετία, θα ενσωματωθούν στη γλώσσα και θα προστεθούν στη χορεία μη-ελληνικών λέξεων στα ελληνικά όπως *παράδεισος* από τα περσικά, *αμήν* κι *οθόνη* από τα εβραϊκά, *γλέντι*, *ταψί* και *καφές* από τα τούρκικα, *φουστάνι* από τα αραβικά, *μπουγάδα* από τα καταλανικά, *πιάτο* και *πουκάμισο* από τα ιταλικά - και ούτω καθεξής.

Ευθ. Φοίβος Παναγιωτίδης,
επ. Καθηγητής γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου
(από τον Ημερήσιο Τύπο)

Η γλώσσα των νέων

Διάβασε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο:

Η γλώσσα δεν γυρίζει πίσω (διασκευή)

Στη δεκαετία του '80 η Ελλάδα ανακάλυψε τη γλώσσα των νέων

Μια φορά κι έναν καιρό, στη δεκαετία του '80, οι νέοι είχαν τη δική τους «γλώσσα». Για την ακρίβεια, ένα λεξιλόγιο για να μιλάνε για τα κέφια τους (τη *βρίσκω*, στα *χάι μας*, *πήρα ανάποδες*), να εξιστορούν τις πράξεις τους (του την *είπα*, *ξεσαλώσαμε*) και να κατονομάζουν ανθρώπους γύρω τους (*τζαζεμένος*, *τύπισσα*). Για να χαιρετάνε φίλους και γνωστούς (*κολλητέ*, *μεγάλε*, *ρε άτομα*) και να ελέγχουν την κατάσταση (*κούλαρε*, *ξεκόλλα*). Για να ανοίγουν την κουβέντα και να

οργανώνουν την αφήγησή τους (και καλά, κι έτσι). Για να αξιολογούν ό,τι τους αρέσει (αστέρι, αφασία, και γαμώ τα παιδιά, πολύ φάση, χάσιμο) ή δεν τους αρέσει (ξενέρωμα, πατάτα). Μια «γλώσσα» βασισμένη στην παραδοσιακή νεοελληνική αργκό, εμπλουτισμένη με νεολογισμούς και αγγλικά στοιχεία. Η γραπτή χρήση της περιοριζόταν σε προσωπικά γράμματα και σποραδικές εμφανίσεις σε νεανικά περιοδικά, η δημόσια χρήση της στα νεανικά στέκια.

Όσπου άρχισε η ανακάλυψή της. Τα πρώτα δημοσιεύματα Τύπου για τη «γλώσσα των νέων» εμφανίστηκαν το 1984-85 (στο περιοδικό «Αντί» και στην εφημερίδα «Αυγή»), το πρώτο επιστημονικό άρθρο το 1986 (του Γιώργου Μπαμπινιώτη), το πρώτο δημοσιογραφικό «γλωσσάρι» το 1988 (στο περιοδικό «Κλικ»). Τα χρόνια που ακολούθησαν, εφημερίδες και περιοδικά δημοσίευαν αραιά αλλά τακτικά ρεπορτάζ για την «ακατανόητη γλώσσα των νέων» και γλωσσάρια «για να καταλαβαίνουν οι γονείς». Έπειτα ήρθαν ο Λάκης Λαζόπουλος και οι «Μικροί Μήτσοι» (τηλεοπτική σατιρική εκπομπή). Σήμερα πολλές από τις παραπάνω λέξεις και εκφράσεις θα τις ακούσετε και από ενηλίκους και μεσηλικούς, στη διαφήμιση, σε τραγούδια («Είμαι στα χái μου...»), σε στήλες εφημερίδων και (όχι μόνο νεανικών) περιοδικών.

Η γλωσσική ιστορία επαναλαμβάνεται: όπως η παραδοσιακή νεοελληνική αργκό έγινε γνωστή στην ευρύτερη κοινωνία μέσα από την καλλιτεχνική της χρήση (ρεμπέτικο), την επιστημονική καταγραφή (π.χ. στο «Λεξικό της πιάτσας») και την αισθητική της συγκρότηση (π.χ. σε ταινίες της Φίνος Φιλμς), έτσι και η σύγχρονη νεανική γλώσσα διαδίδεται στους λιγότερο νέους μέσα από δημοσιεύματα του Τύπου και τους «Μικρούς Μήτσους».

Βλέπουμε, λοιπόν, πώς τρόποι συμπεριφοράς που ήταν παλαιότερα στιγματισμένοι γίνονται σήμερα κοινωνικά αποδεκτοί. Ας σκεφθεί κανείς μονάχα πόσο οι στάσεις απέναντι στα ανδρικά σκουλαρίκια, τα τατουάζ και τα μακριά μαλλιά άλλαξαν από τους «τεντιμπόηδες» του '60 και τους «ροκάδες» του '70 ως σήμερα. Κάτι παρόμοιο ισχύει και για τη γλώσσα, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Όχι πως σήμερα δεν υπάρχουν νεανικές «γλώσσες» άγνωστες και εξωτικές. Ωστόσο ένα κομμάτι τους από τη δεκαετία του '80 πέρασε στο κοινό νεοελληνικό λεξιλόγιο της δεκαετίας του '90. Ταυτόχρονα το φαινόμενο της νεανικής γλώσσας έγινε κοινωνικά αποδεκτό. Οι μεν έφηβοι διατηρούν ένα μέρος από τις νεανικές λέξεις και εκφράσεις στην ενήλικη ζωή, οι δε γονείς είναι σήμερα περισσότερο δεκτικοί απέναντι στους νεολογισμούς των παιδιών τους. Τα ΜΜΕ όχι μόνο παρουσιάζουν τη «γλώσσα των νέων» ως μέρος της σύγχρονης γλωσσικής πραγματικότητας, αλλά και προβάλλουν δείγματά της (π.χ. στη διαφήμιση) ως σύμβολα νεανικότητας και νεωτερικότητας. Έτσι η σχέση της σημερινής ελληνικής κοινωνίας με τη «γλώσσα των νέων» είναι πολύ διαφορετική απ' ό,τι πριν από 15 χρόνια. Μπορεί η ιστορία να επαναλαμβάνεται, αλλά η γλωσσική αλλαγή δεν γυρίζει πίσω.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟ ΒΗΜΑ-14/2/1999

- + Τι εννοούμε με τον όρο «γλώσσα των νέων»; Είναι φαινόμενο της σημερινής εποχής; Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της;
- + Πώς αντιμετωπίζεται από τους μεγαλύτερους η αποκαλούμενη «γλώσσα των νέων»; Είναι δικαιολογημένη αυτή η στάση;
- + Ποια είναι η άποψή σου για τη «γλώσσα των νέων»; Κατά τη γνώμη σου, κινδυνεύει η ελληνική γλώσσα από τον τρόπο που μιλούν οι νέοι σήμερα; Με ποια επιχειρήματα μπορείς να υποστηρίξεις τη θέση σου;
- + Στην απάντησή σου αξιοποίησε στοιχεία από τα παραπάνω κείμενα και να τα καταγράψεις με τη μορφή σχεδιαγράμματος.
- + Ποια στοιχεία (δομές, γλώσσας, ύφους, λεξιλογίου κ.λπ.) που χαρακτηρίζουν το άρθρο ως κειμενικό είδος μπορείς να εντοπίσεις στο παραπάνω κείμενο;

- ✚ Αναδιατύπωσε το παραπάνω διαλογικό κείμενο χωρίς να χρησιμοποιήσεις νεολογισμούς της γλώσσας των νέων; Πώς κρίνεις από επικοινωνιακή άποψη το νέο κείμενο που δημιούργησες;

Πώς χάνεται μία γλώσσα;

- ☞ Διάβασε προσεκτικά τα παρακάτω κείμενα:

1ο Κείμενο (Σχολικό βιβλίο σελ. 30) [Γλώσσες που χάνονται]

2ο Κείμενο (Σχολικό βιβλίο σελ. 31) [Η δύναμη της γλώσσας]

- ✚ Πώς πεθαίνουν οι γλώσσες; Γιατί δεν γεννιούνται σήμερα νέες γλώσσες; Ποια είναι η αληθινή απώλεια, όταν χάνεται μία γλώσσα;
- ✚ Πώς αντιλαμβάνεσαι τον χαρακτηρισμό «νεκρή γλώσσα»; Τα Αρχαία Ελληνικά είναι «νεκρή γλώσσα»;
- ✚ Πώς μπορεί να αισθάνεται ένας άνθρωπος ο οποίος έχει διαφορετική μητρική γλώσσα από την επίσημη γλώσσα που χρησιμοποιείται π.χ. στο σχολείο, στις δημόσιες υπηρεσίες, στις εφημερίδες;

✚ Σήμερα στη νεοελληνική κοινωνία υπάρχουν ανάλογα παραδείγματα; Αν ναι, ποια προβλήματα προκαλούνται στους συγκεκριμένους ανθρώπους;

☞ Διάβασε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο:

«Η διαφύλαξη της γλωσσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς του ανθρώπινου γένους» (ένας από τους διακηρυγμένους στόχους της Unesco) έχει θεωρηθεί από ορισμένους ερευνητές και πολιτικούς ως νοσταλγικό όνειρο. Ωστόσο, η διατήρηση της γλωσσικής ποικιλότητας μπορεί να θεωρηθεί ως αναγνώριση του ότι όλα τα άτομα και όλες οι ομάδες έχουν βασικά γλωσσικά ανθρώπινα δικαιώματα και ως αναγκαιότητα για την επιβίωση του πλανήτη, όπως ακριβώς και η βιοποικιλότητα.

Στα αναγκαία αυτά περιλαμβάνονται η στοιχειώδης τροφή και κατοικία, αλλά περιλαμβάνονται επίσης τα στοιχειώδη πολιτειακά, πολιτικά και πολιτισμικά δικαιώματα. Η παιδεία - συμπεριλαμβανομένων και των θεμελιωδών γλωσσικών δικαιωμάτων στην εκπαίδευση- είναι μέρος των αναγκών, από τα οποία πρέπει να αφαιρεθούν οι πινακίδες τιμολόγησης. Αυτό σημαίνει ότι καθήκον των κυβερνήσεων είναι να δώσουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους να εξασφαλίσουν αυτά τα αναγκαία για τους εαυτούς τους. Αν δεν μπορούν να το κάνουν (όπως πολλοί δεν μπορούν, μεταξύ άλλων και επειδή το δικαίωμα της εργασίας δεν είναι θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα), καθήκον των κυβερνήσεων, σύμφωνα με τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι να το εξασφαλίσουν για εκείνους που δεν μπορούν να το κάνουν μόνοι τους. Αν συνέβαινε πραγματικά αυτό, δεν θα χρειαζόταν να ανησυχούμε για τη μοίρα των γλωσσών του κόσμου. Αλλά δεν συμβαίνει. (...)

Αυτό σημαίνει επίσης ότι, όταν οι άνθρωποι αναγκάζονται να αλλάξουν τη γλώσσα τους για να επιτύχουν οικονομικά οφέλη, τα οποία στην πραγματικότητα δεν είναι παρά τα αναγκαία για τη στοιχειώδη

επιβίωσή τους, πρόκειται για παραβίαση των γλωσσικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Skutnabb-Kangas, T.

Στο «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού

(Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Μάρτιος 1997, Θεσσαλονίκη)

- + Τι σημαίνει τελικά γλωσσικό ανθρώπινο δικαίωμα; Πώς παραβιάζεται στην πράξη το συγκεκριμένο δικαίωμα;
- + Γράψε έναν τίτλο για το παραπάνω κείμενο.
- + Παρατηρώντας τον παρακάτω πίνακα (από το περιοδικό Newsweek) μπορείς να εξηγήσεις σε μία παράγραφο τα ποσοτικά δεδομένα που παρουσιάζονται;

Γλώσσες που έχουν σχεδόν εκλείψει

103	Βόρεια Αμερική
Καναδάς	12
Μεξικό	16
ΗΠΑ	75

8	Κεντρική Αμερική
Κόστα Ρίκα	1
Σαλβαδόρ	2
Γουατεμάλα	1
Ονδούρα	2
Νικαράγουα	1
Παναμάς	1

4	Ευρώπη
Γερμανία	1
Ιταλία	1
Νορβηγία	1
Σουηδία	1

59	Ασία		
Αφγανιστάν	2	Φιλιππίνες	3
Ινδία	4	Ρωσία	9
Ινδονησία	23	Ταϊβάν	6
Ισραήλ	1	Ταϊλάνδη	1
Ιαπωνία	1	Τιμόρ	1
Λάος	1	Ουζμπεκιστάν	1
Νεπάλ	5	Βιετνάμ	1

53	Νότια Αμερική			
Αργεντινή	4	Ισημερινός	1	
Βολιβία	8	Γουιάνα	1	
Βραζιλία	18	Περου	10	
Χιλή	1	Σουρινάμ	1	
Κολομβία	3	Βενεζουέλα	6	

39	Αφρική		
Καμερούν	8	Κένυα	2
Δημοκρατία		Νιγηρία	13
Κ. Αφρικής	1	Σάο Τομέ	1
Τσαντ	5	Σιέρα Λεόνε	1
Αιθιοπία	2	Σομαλία	1
Γουινέα	2	Ν. Αφρική	3

160	Ωκεανία
Αυστραλία	140
Νέα Καληδονία	1
Παπούα Νέα Γουινέα	12
Νησιά Σολομώντα	2
Βανουάτου	5

☞ Αξίζει να δεις:

- ✚ Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας (9 Φεβρουαρίου): Βίντεο της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού και Δημόσιας Διπλωματίας του Υπουργείου Εξωτερικών για τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας 2023

<https://www.youtube.com/watch?v=VTLncFAleyM>

- ✚ Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας (9 Φεβρουαρίου): Συνέντευξη του Γ. Μπαμπινιώτη στην εκπομπή «Στούντιο 4» 09/02/2024

<https://www.youtube.com/watch?v=bKfF9H0hiM8>

- ✚ Βίντεο της UNESCO για την πολυγλωσσία.

<https://www.youtube.com/watch?v=dE5qkGNe63Q>

☞ Αξίζει να διαβάσεις:

Νικηφόρος Βρεττάκος

Η Ελληνική γλώσσα

Το ποίημα ανήκει στον ποιητή Νικηφόρο Βρεττάκο και περιλαμβάνεται στη συλλογή «Εκκρεμής δωρεά, τόμος Γ', εκδ. Τρία φύλλα, Αθήνα 1986.

*Όταν κάποτε φύγω από τούτο το
φως θα ελιχθώ προς τα πάνω όπως
ένα ρυάκι που μουρμουρίζει.
Κι αν τυχόν κάπου ανάμεσα
στους γαλάζιους διαδρόμους
συναντήσω αγγέλους, θα
τούς μιλήσω ελληνικά,
επειδή δεν ξέρουνε γλώσσες.
Μιλάνε μεταξύ τους με μουσική.*

Οδυσσέας Ελύτης **[Τη γλώσσα μού έδωσαν ελληνική]**

Τη γλώσσα μού έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου.
Εκεί σπάροι και πέρκες
ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια·
και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων
ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι!
Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια.
Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Οδυσσέας Ελύτης. [1959] 2011. ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ. 21η έκδ. Αθήνα: Ίκαρος.